

Aros gartref yn ystod cyfnodau pan fo lefel uchel o haint Covid-19 yn y gymuned.

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Rhagfyr 2020
Petitions Committee | 15 December 2020

Cyfeirnod: RS20/14687-5

Rhif y ddeiseb: P-05-1070

Teitl y ddeiseb: Dylid cynghori pawb yng Nghymru sy'n eithriadol o agored i niwed neu a fu'n cysgodi gynt i aros gartref, nid mynd i'r gwaith, yn ystod cyfnodau pan fo lefel uchel o haint Covid-19 yn y gymuned.

Testun y ddeiseb: Dylid ystyried lles ac ofn gwirioneddol pobl eithriadol o agored i niwed yn ymwneud â Covid-19 mewn cyfnodau o gyfraddau haint uchel yn y gymuned. Mae llawer o bobl eithriadol o agored i niwed yng Nghymru yn arswydo rhag mynd allan bob dydd i weithio hyd at wyth awr a mwy mewn amgylchiadau sydd, fel y gwŷr pawb, yn anniogel.

Ni chydabyddir y ffaith bod llawer ohonom yn gweithio mewn mannau caeedig gyda nifer sylweddol o unigolion eraill ac ychydig iawn o awyru. Ni allwn leihau cysylltiadau, ac er y bydd mygydau'n lleihau lledaeniad y feirws, ni fyddant yn atal trosglwyddo, megis heintiadau a geir mewn ysbytai a gronynnau Covid-19 aerosol sy'n aros yn yr awyr mewn mannau caeedig am oriau. Rydym wedi dychryn ac yn wynebu'r risg o broblemau iechyd meddwl difrifol, anafiadau corfforol neu farwolaeth oherwydd Covid-19.

1. Cefndir

Cyflwynwyd y cynllun gwarchod yn gychwynnol ym mis Mawrth 2020. Anfonwyd llythyr at bobl a ddiffinnir ar sail feddygol fel rhai eithriadol o agored i niwed gan Brif Swyddog Meddygol Cymru, neu gan eu meddyg teulu, yn eu cynghori i aros gartref er mwyn gwarchod eu hunain rhag COVID-19. Mae rhestr o'r cyflyrau perthnasol wedi'i chynnwys yn y [canllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar y drefn warchod](#).

Daeth y cynllun gwarchod i ben yng Nghymru [ar 16 Awst 2020](#), ond mae'r Rhestr Cleifion a Warchodir yn cael ei chadw, fel y gall Llywodraeth Cymru ysgrifennu eto at y grŵp hwn er mwyn darparu'r wybodaeth ddiweddaraf iddynt, neu os bydd y cyngor ar y drefn warchod yn newid.

Ym mis Hydref 2020, anfonodd y Prif Swyddog Meddygol [lythyr](#) at y sawl a oedd ar y Rhestr Cleifion a Warchodir, gan ddarparu'r wybodaeth a'r cyngor diweddaraf iddynt. Ym mis Tachwedd 2020, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru [gyngor ynghylch y Nadolig](#) ar gyfer y bobl hynny a oedd gynt yn gwarchod eu hunain, a hynny mewn ymateb i rai o'r cyfyngiadau ar gysylltiadau cymdeithasol a fydd [yn newid rhwng 23 Rhagfyr a 27 Rhagfyr 2020](#).

Mae [canllawiau Llywodraeth Cymru ar ddiogelu pobl a ddiffinnir ar sail feddygol fel rhai eithriadol o agored i niwed yn sgil y coronafeirws \(COVID-19\) – y cynllun 'gwarchod' gynt](#) (Tachwedd 2020) yn egluro pam na ofynnwyd i bobl warchod eu hunain eto mewn ymateb i gynnydd mewn achosion o COVID-19. Mae'r canllawiau yn nodi bod llawer o fesurau diogelwch newydd wedi'u rhoi ar waith yn ein cymunedau a'n gweithleoedd ers cyflwyno'r cynllun gwarchod, a bod y mesurau hyn wedi lleihau'r angen am gyngor cyfyngol o'r fath. Mae'r canllawiau hefyd yn nodi:

Gall gofyn i bobl warchod eu hunain am gyfnod sylweddol o amser achosi niwed i iechyd meddwl a chorfforol ac felly ni fyddwn yn gofyn i bobl warchod eu hunain eto oni bai ei fod yn gwbl angenrheidiol.

Gwaith a chyflogaeth

Mae [canllawiau](#) Llywodraeth Cymru, ynghyd â dogfen [Cwestiynau Cyffredin](#), yn darparu gwybodaeth yn ymwneud â gwaith a chyflogaeth ar gyfer pobl a ddiffinnir ar sail feddygol fel rhai eithriadol o agored i niwed yn sgil y coronafeirws.

Mae Llywodraeth Cymru yn nodi y dylai unigolion yn y categori hwn weithio gartref lle bo modd gwneud hynny. Mae dyletswydd ar gyflogwyr i **gymryd pob mesur rhesymol i leihau lledaeniad y coronafeirws**. Felly, os na all person weithio gartref, gall y person hwnnw barhau i fynd i'r gwaith. Dylai cyflogwr fod yn gallu esbonio i staff y mesurau a roddwyd ar waith i gadw gweithwyr yn ddiogel yn y gwaith.

Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu **adnodd asesu risg yn y gweithle** er mwyn helpu pobl sy'n gweithio i wirio a oes risg uwch iddynt ddatblygu symptomau mwy difrifol os ydynt yn dod i gyswllt â'r coronafeirws. Mae'n helpu pobl i ystyried eu ffactorau risg personol ar gyfer COVID-19, ac yn argymhell sut y gallant aros yn ddiogel. Mae'r adnodd hwn yn rhoi sgôr o 7 yn awtomatig i'r rhai a fu gynt yn gwarchod eu hunain, ac yn eu gosod yn y grŵp Risg Uchel lawn. Mae'r adnodd dan sylw yn adlewyrchu ystod a chymhlethdod y cyflyrau sydd wedi'u cynnwys yn y categori hwn. Fel rhan o'r dull gweithredu hwn, cydnabyddir y bydd angen i'r bobl hyn gynnal trafodaeth bellach gyda'u rheolwyr llinell er mwyn ystyried eu risg personol a'u gweithle. Mae'n bosibl y bydd angen cynnwys y tîm Iechyd Galwedigaethol yn y drafodaeth hon er mwyn penderfynu a yw'n ddiogel i'r staff dychwelyd i'r gwaith.

Rhaid i bob busnes gymryd pob mesur rhesymol i leihau'r risg o ddod i gysylltiad â'r coronafeirws, a hynny drwy sicrhau bod pellter o 2 fetr yn cael ei gynnal rhwng gweithwyr yn y gweithle (os nad oes modd iddynt weithio gartref). Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi **canllawiau i gyflogwyr ynghylch rhoi mesurau ar waith er mwyn sicrhau bod y gweithle yn ddiogel**.

Mae Llywodraeth Cymru wedi annog cyflogwyr i fod mor hyblyg â phosibl o ran amgylchiadau personol unigolion yn ystod y pandemig.

Os yw unigolyn wedi cael cyngor gan ei feddyg i beidio â dychwelyd i'r gwaith yn sgil ei gyflwr iechyd, bydd angen iddo ddarparu nodyn ffitrwydd at ddibenion hawlio Tâl Salwch Statudol.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Mae gohebiaeth a anfonwyd at y Pwyllgor gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, dyddiedig 26 Tachwedd 2020, yn nodi bod y Prif Swyddog Meddygol, wrth ysgrifennu at bawb ar y Rhestr Cleifion a Warchodir yng Nghymru ym mis Hydref 2020, wedi pwysleisio'r angen i leihau cysylltiadau ag eraill cyn belled ag y bo modd.

Nododd y Gweinidog fod y sefyllfa'n wahanol iawn ar ddechrau'r pandemig, pan wnaeth Llywodraeth Cymru gynghori pobl eithriadol o agored i niwed i gymryd camau gwarchod, gan nad oedd “unrhyw fesurau mewn unrhyw sector o gymdeithas i leihau lledaeniad y feirws a dim rheolau na rheoliadau ar waith.” Dywed y Gweinidog: “Yn awr, gyda mesurau cyson ar waith, nid gofyn i bobl eu gwarchod eu hunain gartref eto yw'r opsiwn gorau gan y gallai achosi mwy o niwed i iechyd meddwl a chorfforol pobl.”

Mae'r Gweinidog yn cydnabod y bydd gan bobl bryderon am eu hiechyd a'u diogelwch yn y gwaith, ond mae'n nodi mai'r sgysiau cyntaf y dylai pobl eu cael o dan yr amgylchiadau hynny yw sgysiau gyda'u cyflogwr, ac mae'n cyfeirio at yr **adnodd asesu risg** y soniwyd amdano eisoes. Mae'r Gweinidog yn nodi, os bydd pobl yn parhau i bryderu, gellir codi'r pryderon hynny gyda chynrychiolwyr diogelwch undebau neu, yn y pen draw, gyda'r sefydliad sy'n gyfrifol am orfodi yn y gweithle-naill ai'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch neu'r awdurdod lleol.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.